

poljca, Gospa od Karavaja u Tisnom, franjevačke crkve u Šibeniku i brojna druga svetišta u selima), naglašena njihova umjetnička vrijednost i svekoliko značenje za vjerski život i duhovnu obnovu vjernika.

Novo doba na području Šibenske biskupije obilježili su prijelomni politički događaji (pad Mletačke Republike, ustroj francuske i austrijske uprave). U vrijeme austrijske vladavine započinje preustroj dalmatinskih biskupija (bulom pape Lava XII. iz 1828. godine ukinuto je osam biskupija). Šibenska je biskupija ovim dekretom stekla područje ukinutih Trogirске (11 župa) i Skradinske biskupije (6 župa).

U idućim poglavljima autor se bavi redovničkim zajednicama (poglavito franjevcima) na tlu Šibenske biskupije. Razmatraju se pokušaji sjedinjenja Rimokatoličke i Grkoistočne crkve, utjecaji liberalnih ideja iz Beča i Budima, djelovanje istaknutih šibenskih biskupa (Ivan Berčić, Petar Dujam Maupas, Antun Josip Fosco), udio svećenstva u narodnom preporodu, te ukazuje na doba Prvog svjetskog rata, otpor šibenskog svećenstva talijanskoj okupaciji (1918.–1921.), postojanje Hrvatskoga katoličkog pokreta i biskupsko djelovanje fra Jeronima Milete (1922.–1947.). Slijedilo je po Crkvu tegotno razdoblje Drugoga svjetskog rata, poraća i komunističke vlasti. Važan datum za šibensku Crkvu zbio se 1970. godine, kada je šibenski franjevac Nikola Tavelić proglašen svecem. Tijekom srpske agresije na Hrvatsku (1991.–1995.) područje Šibenske biskupije bilo je jedno od najpogođenijih područja. Uništena su brojna sela u zaleđu, razorene crkve i kapelice, a i sama šibenska stolnica zadobila je teška oštećenja.

Knjiga završava osvrtom na poslijeratnu obnovu šibenskoga kraja te isticanjem značenja proslave 700. obljetnice uspostave biskupije. Na kraju knjige nalazi se popis šibenskih biskupa (124–125), pregled župa u biskupiji (126–127), popis korištene literature (128–133) i sadržaj (134).

Povijest Šibenske biskupije sastavni je i događanjima prevažni dio cjelovite povijesti Crkve u Hrvata. Povjesnica hrvatskoga kraljevskoga grada Šibenika jednako je tako nezamisliva bez osvrta na Šibensku biskupiju, svećenstvo i redovništvo, samostane i crkve, sakralnu umjetničku baštinu te istaknute duhovne osobe koje su svojim pregnućima obilježile šibensku i hrvatsku crkvenu povijest. Iako opsegom nevelika i pisana poglavito u prigodne svrhe, knjiga fra Josipa Ante Solde zasigurno će pronaći put kako do proučavatelja hrvatske povijesti tako i do najširega čitateljstva željnog saznanja o prebogatoj prošlosti Crkve u Hrvata.

Lovorka ČORALČ

Ivan RATTKAY, *Izvjeshća iz Tarahumare: izvješća iz Meksika misionara, putopisca i istraživača Ivana Rattkaya (1647.–1683.)* te spise u vezi s njegovim životom za tisak priredio i uvodnu raspravu napisao Mijo Korade, ArTresor naklada, biblioteka »Oživljena baština«, knj. 2, Zagreb 1998., 311 str.

Ivan Adam Rattkay (Ratkay, Ratcay, Ratkaj) odvjetak je ugledne plemićke obitelji ugarskoga podrijetla, čiji su potomci tijekom više stoljeća imali važnu ulogu u političkom,

vojnem, crkvenom i kulturnom životu Hrvatske. Rodio se 12. svibnja 1647. u Ptuju, a u dječjačkoj je dobi, zbog svojih vrlina, primljen na Bečki dvor za paža caru Leopoldu I. U isusovački novicijat stupa 1664. godine, studira filozofiju u Grazu (1667.–1669.), a potom nekoliko godina predaje u gimnazijama u Gorici i Zagrebu. Slijedi Rattkayev četverogodišnji studij teologije u Grazu, zaređenje 1676. te obavljanje završne godine isusovačke formacije u Judenburgu. Godine 1678. poglavari ga, zbog izvanrednih postignuća tijekom studija, određuju za profesora etike u Linzu. Tada se, suprotno očekivanjima o budućoj profesorskoj karijeri, zbiva prekretnica u Rattkayevu životu. Iste godine, naime, Rattkay s još petoricom isusovaca iz Austrijske pokrajine odlazi na misionarski rad u preooceanske misije u španjolskim i portugalskim kolonijama. Zajedno s glasovitim misionarom Josephom Neumannom (1647.–1732.), Rattkay je bio poslan u misiju na sjever Meksika, među Indijance Tarahumara u istoimenoj pokrajini (danas u državi Chihuahua). Dosadašnji autori i proučavatelji isusovačkih misija nisu suglasni u svezi s mjestima u kojima je Rattkay obavljao svoj misionarski rad. Većina spominje samo Cárichic, gdje je najduže djelovao i umro, a kao druga moguća mjesta navode se još i Pesiguechic, Tutuacu, San Javier, Yepómeran i dr. Usprkos dobrim rezultatima u pokrajinama koje nisu odlikovali bogatstvo i obilje (na koje su nailazili poneki misionari), već siromaštvo i tegotnost življenja, Rattkay u cjelini nije bio zadovoljan učincima svojega misionarskog djelovanja. U izvješću iz 1683. godine tužio se »da mu se čini kao da je njegov posao igrati se s tim Indijancima; da katehetska pouka, teoretska i praktična, koliko god ustrajna, ne pokazuje nikakva ploda« (37). Hrvatski misionar Ivan Rattkay preminuo je 26. prosinca 1683., a, prema nekim tumačenjima, moguće je da su ga otrovali neki Indijanci koji su mu više puta prijetili smrću.

Ivan Rattkay je tijekom svog kratkog boravka u Meksiku poslao u Europu tri opsežna izvješća. Prvo izvješće (16. studenoga 1680., pisano u gradu Méxicu) podroban je opis njegova putovanja od Cádiza do Meksika. Drugo pismo (25. veljače 1681., misija Yepómeran) sadrži opis puta od Méxica do pokrajine Tarahumara, osvrt na ustroj tamošnjih misija, običaje i ćud Indijanaca, prilike i strukturu kolonijalne i crkvene vlasti. Zadnje »Izvješće iz tarahumarskih misija« (20. ožujka 1683., misija Jesús Cárichic) zaokružen je opis tamošnjeg žiteljstva i kraja, a sadrži i posebno dragocjen (prvi izrađen) zemljovid pokrajine Tarahumara (danas pohranjen u isusovačkom arhivu u Rimu).

Rattkayevo putopisno i istraživačko djelo podrobno nam u knjizi pod gornjim naslovom predstavlja dr. Mijo Korade, dugogodišnji proučavatelj povijesti isusovačkog reda na hrvatskom prostoru, autor više monografija i studija o isusovačkim misionarima hrvatskoga podrijetla. Uvodni dio knjige sadrži podroban opis »djelovanja i spisa Ivana Rattkaya« (5–61). Uz iscrpan Rattkayev životopis, Korade ukazuje i na historiografske uratke koji su se bavili ovom problematikom te naglašava značenje Rattkayeva djela u kontekstu hrvatske kulturne baštine (Rattkayeva izvješća kao jedan od prvih hrvatskih putopisa). U poglavlju »Bibliografija« (62–69) priređivač donosi svakom istraživaču dragocjen popis Rattkayevih pisama i izvješća te pregled izvora i literature o ovom hrvatskom misionaru. U drugom dijelu knjige objavljuju se izvorni tekstovi vezani uz život i djelo Ivana Rattkaya te prijevodi tih tekstova na hrvatski jezik (preveli Vlado Rezar, Teodora Shek-Vugrovečki, Josip Kukuljan). Redom su objavljeni: »Pismo isusovačkog generala Ivana Pavla

Olive rektoru zagrebačkog kolegija Petru Merkasu«, Rim, 21. V. 1672. (73–75); »Odlomci iz ugovora između Ivana Rattkaya i njegove braće o podjeli obiteljskog posjeda«, Krapinske Toplice, 22. V. 1677. (77–85); »Pismo Ivana Rattkaya generalu Reda Ivanu Pavlu Olivi«, Beč, 23. IV. 1678. (87–91); »Prvo izvješće Ivana Rattkaya«, Ciudad de México, 16. XI. 1680. (93–123); »Drugo izvješće Ivana Rattkaya«, »na granicama Novog Meksika«, 25. II. 1681. (125–149); »Treće izvješće Ivana Rattkaya«, Jesús Cárchic, 20. III. 1683. (151–241); »Nekrolog i pismo Josepha Neumanna generalu Reda Karlu de Noyelleu«, Tarahumara, 12. I. 1684. (243–271); »Životopis Ivana Rattkaya iz djela Michaela Bonbardija *Undeni Graecenses Academici*«, Graz, 1727. (273–295).

Životopis isusovačkog misionara, istraživača i putopisca Meksika Ivana Rattkaya iznimno je zanimljiva i istraživačke pozornosti vrijedna tema. Priređivanje Rattkayevih djela stoga je projekt vrijedan pohvale, ali i poticajan primjer za sustavno istraživanje, raščlambu i objavljivanje djela drugih i na raznim poljima proslavljenih hrvatskih pregalaca tijekom prošlosti.

Lovorka ČORALIĆ

Don Ivo STJEPČEVIĆ, *Lastva: historijski pregled*, Biblioteka »Gospa od Škrpjela«, sv. 7; »Gospa od Škrpjela« – Perast, »MAR & MAR« – Lastva«, Perast, 1997., 51 str.

Don Ivo Stjepčević (1876.–1937.) ubraja se među vodeće proučavatelje bokeljske povijesti. Obnašajući tijekom života brojne crkvene službe u Kotorskoj biskupiji (kaptolski dekan i vikar, biskupski delegat *ad omnia* i dr.), don Ivo Stjepčević godinama je sustavno prikupljao arhivsko gradivo vezano poglavito za crkvenu i kulturnu prošlost bokeljskih naselja. Autor je niza monografija o bokeljskim regijama (*Prevlaka*, Zagreb, 1930.; *Kotor i Grbalj*, Split, 1941.), o kotorskim sakralnim spomenicima i umjetninama (*Voda po Kotoru*, Kotor, 1926.; *Kotorsko propelo*, Kotor, 1934.; *Katedrala Sv. Tripuna u Kotoru*, Split, 1938.) i o drugim važnim sastavnicama kulturne povijesti zaljeva.

Opsegom nevelika monografija *Lastva* (Kotor, 1934.) zasnovana je na bogatoj i podrobno istraženoj građi iz bokeljskih državnih i crkvenih arhiva i važan je doprinos poznavanju povijesnog razvoja, crkve, stanovništva i kulturnih spomenika ovoga naselja. Radi »spašavanja memorije gasećih bokeških mjesta« (iz predgovora don Branka Sbutege, 5), ovo je djelo, marom izdavača (biblioteka »Gospa od Škrpjela«, Perast) danas ponovno dostupno istraživačima i zaljubljenicima u bokeljsku povjesnicu. Knjižica je podijeljena na nekoliko temeljnih i opsegom nevelikih poglavlja: položaj i toponimi (prirodna obilježja Lastve, toponomastika kraja prema podacima iz dokumenata); nadgrobni spomenici (antički lokaliteti, groblja), bokeljski mučenici (braća Andrija, Petar i Lovrinac i njihovo štovanje u Kotorskoj biskupiji), crkvice (spomencrkvica, kapelica i svetišta na području Lastve u arhivskim vrelima), sudstvo (jurisdikcija kotorske općine, seoski sudovi, pomirbe), zemljište i seljaci (agrarno-proizvodni odnosi, ugovori o obradi zemlje), zanimanja (poljodjelstvo, obrt, pomorstvo), naselja i bratstva (o nekadašnjim naseljima Jakalj, Pasi-glav, Rozgovčevo, prezimena u naselju Lastva) te crkve i dvorci (ustroj župe Lastva,